

dowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z apelem o przygotowanie stosownych decyzji i przedstawienie zainteresowanym harmonogramu dochodzenia do postulowanego stanu.

Jednocześnie Komitet wnioskuje, aby nie czekając na objęcie ochroną prawną całej Puszczy, podjąć w trybie pilnym decyzje dotyczące objęcia ochroną starych drzew i starodrzewów występujących jeszcze na jej obszarze.

Prof. dr hab. Stefan Kozłowski
Przewodniczący Komitetu Naukowego
przy Prezydium PAN „Człowiek i Środowisko”

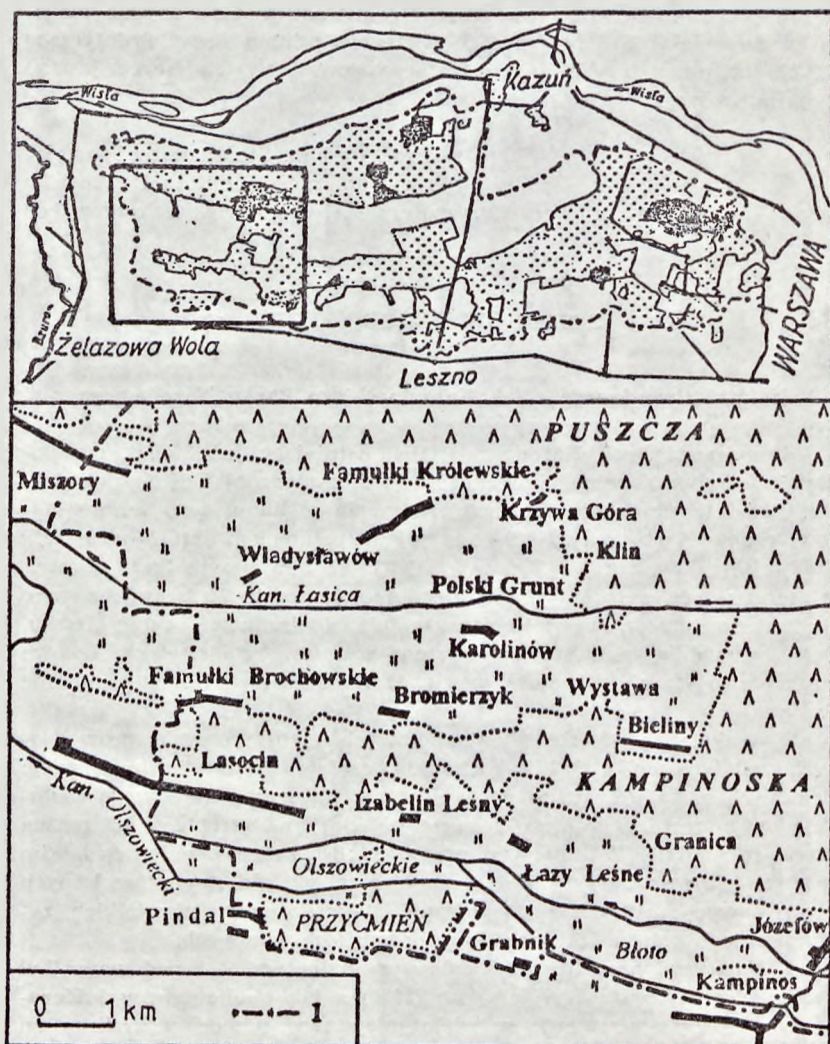
Z PARKÓW NARODOWYCH

Notatki florystyczne z łąk Kampinoskiego Parku Narodowego

Kampinoski Park Narodowy (KPN), istniejący już 35 lat, nie posiadał dotychczas pełnej inwentaryzacji florystycznej i fitosocjologicznej. Podstawowe źródło informacji o szacie roślinnej tego terenu stanowi praca Kobendzy (1930), a jej uzupełnieniem jest *Flora strefy podmiejskiej Warszawy* (Nowak 1981). W obu przypadkach główne zainteresowanie autorów skupiało się na okolicach Warszawy, a więc obejmowało przede wszystkim wschodnią i środkową część Parku. Część zachodnią, a zwłaszcza występujące tam zbiorowiska łąkowe i turzycowe wraz z ich florą, pozostała natomiast prawie zupełnie nie zbadana.

W trakcie badań zbiorowisk łąkowych i turzycowych, prowadzonych w latach 1993—1994 w zachodniej części KPN, stwierdzono wiele ciekawych gatunków roślin naczyniowych. Na szczególną uwagę zasługują chronione i zagrożone, a także te, które na terenie KPN można uznać za rzadkie. W niniejszej pracy przedstawiono przede wszystkim gatunki łąkowe. Znalazły się tu również te spośród gatunków leśnych i zaroślowych, których występowanie stwierdzono w niewielkich zarzewieniach wśród łąk oraz w zbiorowiskach łąkowych.

1. **Nasięźrzal pospolity** *Ophioglossum vulgatum* — podawany był z tego obszaru przez Kobendzę (1930) z łąk okolic Łazów i Karolinowa. Obecnie występuje w wielu miejscach, przede wszystkim na Olszowieckim Błocie, a także w północnym kompleksie bagien w okolicy wsi Krzywa Góra, Bromierzyk, Karolinów i Bieliny. Łącznie stwierdzono ten gatunek w 48 miejscach. Są to przeważnie duże skupienia, liczące ponad 100 osobników, nie wytwarzających jednak w większości przypadków kłosów zarodnikowych. Największe 2 skupie-

Ryc. 1. Mapa sytuacyjna terenu badań: 1 — granica Kampinoskiego PN. — Map of investigated area: 1 — border of Kampinos N.P.

nia, liczące ponad 500 osobników, znajdują się na Olszowieckim Błocie w pobliżu wsi Grabnik i na Polskim Gruncie, w pobliżu miejsca zwanego Klinem. Nasięźrzał pospolicie występuje przede wszystkim na podsuszonych łąkach ze związku *Calthion* i na obrzeżach torfowisk niskich ze związku *Magnocaricion*.

2. **Goździk pyszny** *Dianthus superbus* — gatunek chroniony, wpisany na czerwoną listę jako narażony (V), występuje na omawianym terenie na niewielkich wyniesieniach — tzw. grondach — wśród wilgotnych łąk i turzycowisk. Najobfitsze jego stanowiska, liczące ponad 30 kęp, znajdują się nad Kanałem Olszowieckim w pobliżu projektowanego rezerwatu „Przyćmień” i w Granicy, a także w północnym kompleksie bagien w miejscu zwanym Wystawa. Pozostałe skupienia zlokalizowane nad Kanałem Olszowieckim na wysokości Kampinosu i Łazów, podawane również przez Kobendzę (1930), są znacznie mniej bogate. Stwierdzano na nich od 1 do 10 kęp.

3. **Groszek błotny** *Lathyrus palustris* — gatunek narażony (V), uznany był przez Kobendzę (1930) za rzadki, choć występujący na terenie całej Puszczy Kampinoskiej (podał jednak stanowiska jedynie z części wschodniej). Obecnie został stwierdzony w 11 miejscach, w których przeważnie (w 9 przypadkach) odnajdywano po kilkadziesiąt osobników. Groszek błotny występuje na wilgotnych łąkach i turzycowiskach (ze związku *Magnocaricion*) na Olszowieckim Błocie między Lasocinem a Izabelinem Leśnym (6 skupień), przy Granicy (2 skupienia) i w północnym kompleksie bagien przy wsi Miszory i Famułki Królewskie oraz pod Krzywą Górą.

4. **Pierwiosnka lekarska** *Primula veris* — gatunek częściowo chroniony, został stwierdzony tylko na 1 stanowisku w niewielkich zarostach nad Kanałem Olszowieckim między uroczyskiem Przyćmień a miejscowością Izabelin Leśny. Stwierdzono tu 8 osobników, w większości owocujących. Gatunek ten uznany był przez Kobendzę (1930) za rzadki. Z terenu obecnego KPN podaje go jedynie z lasu mieszanego w pobliżu wsi Pindal.

5. **Ożanka czosnkowa** *Teucrium scordium* — gatunek podawany przez Kobendzę (1930) z okolic Tułowic i Lasocina. Nowe stanowiska stwierdzono na Olszowieckim Błocie w okolicach Izabelina Leśnego (2 skupienia) i uroczyska Przyćmień (3 skupienia) oraz na łąkach wsi Grabnik. W większości przypadków ożanka czosnkowa występuje w liczbie kilkadziesiątu osobników.

6. **Centuria pospolita** *Centaurium erythraea* ssp. *erythraea* — gatunek częściowo chroniony, uznany był przez Kobendzę (1930) za rzadki. Stwierdzono go jedynie w 2 miejscach na Olszowieckim Błocie. W okolicy wsi Lasocin odnaleziono 2 okazy rosnące na skraju zalesionej łąki. Dużo bogatsze stanowisko, liczące ponad 50 osobników, stwierdzono na grondzie wśród łąk w pobliżu Granicy.

7. Goryczka wąskolistna *Gentiana pneumonanthe* — gatunek chroniony, uznany za narażony (V). Kobendza (1930) stwierdził występowanie goryczki wąskolistnej w kilku miejscach w środkowej i wschodniej części Parku, nie uznając jej za gatunek rzadki. Gatunek ten jest charakterystyczny dla jednokośnych, nienawożonych łąk trzęślicowych (ze związku *Molinion*), które obecnie spotykane są coraz rzadziej. Na omawianym terenie stwierdzono tylko 2 stanowiska goryczki wąskolistnej — nad Kanałem Olszowieckim na gruntach należących niegdyś do wsi Lasocin (2 kępy) oraz na łące sąsiadującej z prywatnymi łąkami Famulek Brochowskich (1 kępa i kilka młodych jednopędowych osobników). W obu przypadkach goryczka rośnie na mocno przesuszonych, silnie zarośniętych przez śmiełek darniowy *Deschampsia caespitosa* łąkach. Mimo że na obu stanowiskach stwierdzono okazy kwitnące i owocujące, goryczka prawdopodobnie szybko z nich zniknie, wyparta przez gatunki bardziej ekspansywne i odporne na brak wykaszania.

8. Storzyczek krwisty *Dactylorhiza incarnata* — gatunek chroniony, uznany przez Kobendzę (1930) za częsty. Na omawianym terenie podawany był z okolic Kampinosu, Lasocina i Władysławowa. Obecnie można go uznać za najpospolitszy gatunek storczyka w zachodniej części Parku. Stwierdzono go w ponad 50 miejscach, przede wszystkim na Olszowieckim Błocie w rejonie Łazów, Granicy i Józefowa, a także w północnym kompleksie bagien w okolicy Bielin i Famulek Brochowskich. W większości miejsc odnajdywano pojedyncze osobniki lub po kilka okazów. Tylko w trzech przypadkach są to skupienia przekraczające 100 osobników (łąki przy Granicy), a w jednym — na wilgotnej, nadal ekstensywnie użytkowanej łące między Granicą a Grabnikiem — liczba ich przekracza 1000.

9. Storzyczek szerokolistny *Dactylorhiza majalis* — gatunek chroniony, uznawany przez Kobendzę (1930) za najpospolitszy storczyk na łąkach całej Puszczy. Obecnie jest on znacznie rzadszy niż gatunek poprzedni. Stwierdzono go tylko w 6 miejscach na Olszowieckim Błocie między Granicą a Józefowem. Są to przeważnie pojedyncze osobniki, w 2 miejscach były to skupienia liczące jedynie po kilkanaście okazów.

10. Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine* — gatunek chroniony, podawany przez Kobendzę (1930) z wielu miejsc w środkowej i wschodniej części Parku. W części zachodniej kruszczyk szerokolistny występuje często na skrajach wilgotniejszych lasów i olchowych zadrzewień wśród łąk. Na łąkach i turzycowiskach stwierdzono go w 16 miejscach na skrajach zadrzewień olchowych. Występuje na Olszowieckim Błocie, głównie w rejonie Izabelina Leśnego i Granicy, oraz na łąkach północnego kompleksu bagien między Karolinowem a Bieliniami i w okolicy Krzywej Góry. Kruszczyk szerokolistny wystę-

puje przeważnie w dużych skupieniach liczących po kilkadziesiąt osobników.

11. Kruszczyk błotny *Epipactis palustris* — gatunek chroniony, wpisany na czerwoną listę jako narażony (V), uznany został przez Kobendzę (1930) za rzadki i podany z 3 jedynie miejsc w środkowej i wschodniej części Parku. Nowe stanowiska, znajdujące się w zachodniej części, stwierdzono na Olszowieckim Błocie między Granicą a Józefowem. Kruszczyk błotny występuje tam w 2 miejscach, oddalonych od siebie o około kilometr. Blżej Granicy rośnie na łące z dużym udziałem trzęślicy modrej *Molinia coerulea*, a jego liczebność wynosi ponad 100 osobników. W drugim miejscu, znacznie uboższym, odnaleziono kilkanaście osobników rosnących na łące ze związku *Calthion*.

12. Listera jajowata *Listera ovata* — gatunek chroniony, występujący w lasach i zaroślach, podawany przez Kobendzę (1930) z 1 tylko miejsca w zachodniej części Parku — z okolic Karolinowa. Dwa nowe stanowiska stwierdzono na skraju zarośli na Olszowieckim Błocie w okolicach Lasocina i Izabelina Leśnego. W obu przypadkach stwierdzono po kilkanaście owocujących osobników.

Łąki Kampinoskiego Parku Narodowego są siedliskiem wielu cennych — chronionych, narażonych i lokalnie rzadkich — gatunków roślin naczyniowych. Łąki te stanowią jednocześnie znaczne urozmaicenie krajobrazu. Po utworzeniu Parku Narodowego rozpoczęto wykupywanie części gruntów od zamieszkującej te tereny ludności, w efekcie czego wiele łąk i pastwisk przestano użytkować rolniczo. Dla szaty roślinnej łąk, ukształtowanych i utrzymywanych przez działalność człowieka (koszenie i wypasanie), ustanie gospodarki jest równoznaczne z szybkim ich zarośnięciem. Dlatego też cenniejsze fragmenty łąk należy nadal ekstensywnie użytkować, tak jak się to dzieje na Olszowieckim Błocie między Granicą a Józefowem. Tam też łąki są najbogatsze florystycznie. Niestety w wielu miejscach rozpoczął się już proces sukcesji i wiele gatunków typowo łąkowych (np. goryczka wąskolistna) może w krótkim czasie bezpowrotnie zniknąć z terenu Parku.

Dorota Michalska-Hejduk

PIŚMIENNICTWO

Kobendza R. 1930. *Stosunki fitosocjologiczne Puszczy Kampinoskiej*. Planta Polonica 2: 1—200.

Nowak K. A. 1983. *Flora strefy podmiejskiej Warszawy*. Monographiae Botanicae 64: 3—321.